

Siðsøga

við Óla Jacobsen

KRISTIAN DJURHUUS 23. PARTUR

MENN FINGU LUFT Á GRANNASTEVNU

GRANNASTEVNA ER EIN PARTUR AV FÓLKARÆÐINUM Í FØROYUM, HAR FYRST OG FREMST JARÐAR-
VIÐURSKIFTI VÓRÐU AVGREIDD. TAÐ VAR SÝSLUMAÐURIN SUM STÝRDI GRANNASTEVNUNUM

Ein stórir partur av virkseminum var at ferðast til bygdirnar í sýsluni. Eg plagdi eisini at koma til Víkarbyrgi, sum sigst at vera eldri enn grannabygdin Sumba. Sognin sigur, at bygdin oyddist undir svarta deyðanum.

Sagt verður, at ein kvinna, Sneppan í Hamrabyrgi, livdi einsamøll eftir. Hon var blivin so stygg, at hon fekst ikki millum fólk aftur. Ein toft er enn í Hamrabyrgi, sum kallast Snepputoftin eftir henni.

Tað finnast eisini aðrar toftir, sum kunnu benda á, at hetta er rætt. Her gisti eg ongantíð men steðgaði kortini nógv leingi til, at fólk í staðnum kundi siga mær frá sínum trupuleikum.

Máluni vóru ógvuliga ymisk. Í eini lítlari bygd var ein týfus smittuberari, sum varð goldin av tí almenna fyri ikki at seta seg í eina støðu at kunna smitta onnur.

Men viðkomandi helt ikki hesar treytir millum við at selja kaffi og annað til fremmand sjófólk. Í slíkum færum mátti eg so fara at kanna viðurskiftini.

Grannastevnur

Eftir galdandi lóg skuldi hvørt ár innan 1. november gerast eitt yvirlit yvir tær sakir, sum skuldi viðgerast á komandi grannastevnu.

Máluni vóru mong um jarðarviðurskifti. Eg sá, at her kom eg at hava nógv avbjóðingar. Tað var ikki bara ein spurningur um, hvussu eg skuldi leiða grannastevnuna og skipa fyri atkvøðugreiðslum. Men eg skuldi eisini rokna við einum hópi av fyrispurningum av øllum møguligum slag. Tí mátti eg vera væl fyrirreikaður.

Sambært lógini skuldi sýslumaðurin innan árslok kunngerast í svørtutalvu í teimum ymiskum bygðunum nær grannastevnur skuldu haldast og máluni, sum skuldu viðgerast.

Eg valdi at hava mína fyrstu grannastevnu í Hvalba, og hon var ásett at vera 20. januar.

Margretha riggaði meg væl til, eisini við heitum klæðum, tí tað skuldi jú gangast um fjøll.

Dála Mikkjal hevði seymað mínar húðarskógvar, hann var eisini »skómakari« hjá læknanum Effersøe. Frá pápa hevði eg fingið ein ferðaleyf, og Margretha hevði gjørt ein vakran fetil. Hesin leypur helt alla mína tíð sum sýslumaður, hóast hann ofta fekk eina harðliga viðferð. Hann stendur nú á bátasavninum í Havn, har eisini mín tváleypur, landleypur, stendur.

Kalsmenn høvdu serliga tign

Til hjálpar fyri sýslumannin vóru tveir kalsmenn. Teir, ið eg hevði, vóru útnevndir av mínum undanmanni, Oliver Effersøe. Teirra uppgáva var millum annað at kanna vrakgóðs, rekagóðs, og at meta um virðið á tí. Skilt var millum småvrak og stórvrak. Småvrak við virði upp til 2 krónur skuldi seljast á grannastevnu. Stórvrakið skuldi metast og fráboðast til fútan. Tað skuldi so seljast innan »ár og dag«, t.v.s. eitt ár og seks vikur, vóru liðin. Tá skuldi tað seljast við frádrátti av 1/3 í fíningarløn.

Fólk vóru tá ógvuliga erlig at uppgæva vrakgóðs.

Kalsmenn høvdu nógv aðrar uppgávur. Teir vóru vitni við avhoyringum, metingarmenn við almenn skifti og hjálparmenn í sambandi við grindadráp.

Lønin var sera vánalig. Hon var fast 25 krónur árliga umframt gjøld fyri tær ymiskur tænararnar. Men teir høvdu eina serliga tign. Tað taldi meira, at »kalsmaðurin segði tað«, enn um tað var Per ella Pól. Henda tignin taldi meira enn lønin.

Mínir kalsmenn vóru Ellendur

Ellendersen, kongsbóndi í Hvalba, og traðarmaðurin Joen Pauli Albinus.

Ellendur var ógiftur, og sá gott út. Hann dugdi væl at greiða frá og at skipa føroyskan dans. Hann var eisini ein góður skrøggari. Hetta vistu hvalbingar, men ikki øll onnur.

Tað hendi eina ferð eitt óhapp í Hvalba við einum skipi, sum skuldi fáa ein dampketil til kolaminurnar uppá land. Her hendi okkurt óhapp, sum gjørdi at ketilin datt úr lossingartrossanum niður á dekkið og brotnaði. Skipið fekk somuleiðis ein slíkan skaða, at tað sakk. Ellendersen skuldi tá hava eftirlit við vrakinum. Skiparin og Ellendersen blivu

góðir vinir. Hann greiddi skiparanum frá sínum upplivingum, eisini um, tá ið hann »sigldi á Kinastrondini.«

Skiparin var seinni komin á tal við prestin Gulak Jacobsen, og hevði sagt honum, at hann var ovfarin um alt, sum Ellendersen hevði greitt frá, og hvussu væl hann kendi viðurskiftini í Kina.

Tá kundi prestur ikki bara sær og flenti í kiki. Hann kundi greiða skiparanum frá, at Ellendersen hevði ongantíð verið uttan fyri landoddarnar. Tá sat skiparin bara og gapaði og segði, at ein slíkan skrøggara hevði hann ikki upplivað í sínum lívi.

Men eg hevði kortini kent ein slíkan skrøggara fyrr. Tað var abbabeiggi mín Hans Andreas á Vertshúsinum í Havn. Tá var hansara skrøgg, eisini frá Kina strondini, eitt tað fremsta undirhaldið í Havn, sum eg longu havi greitt frá.

Hin kalsmaðurin, Joen Pauli Albinus, var

tá úti ímóti 80 ár og hann segði mær, at hann ætlaði at leggja frá sær, tí hann var ikki so raskur at ganga fjøllini longur.

Skjútsskipanin

Til grannastevnuna í Hvalba vendi eg mær til skjútsskaffaran Poul Bech, Poul á Rananum, og segði hon frá, at eg vildi hava skjúts um fjallið til Hvalbiar. Hann spurdi meg, hvussu nógv mans, eg skuldi hava. Eg segði, at tað var nógv mikið við einum. Tá kom hann sjálvur við mær, tí hann vildi ikki órógva nakran annan.

Skjútsskipanin var gomul og so illa umtókt, at lögtingið hevði fingið fleiri áheitanir um at avtaka hana.

At skjútsa var eitt borgarlig umboð fyri menn upp til 60 ára aldur. Allir aðrir menn høvdu skyldu at geva seg undir skjútsboð, og teir skuldi møta upp hjá tí, sum hevði brúk fyri skjúts. Hann skuldu fara við viðkomandi til nærmastu bygd, og tá skuldi ein annar taka yvir, um tað var neyðugt. Tað vóru reglur fyri gjaldinum, og tað valdaðist talið av mílum, sum leiðin var. Gjaldið var lágt, og hjá tí, sum mátti fara úr øðrum arbeiði var tað undirskot. Gjaldið fyri skjúts við byrðu til Hvalbiar var kr. 1,50. Fyri at sleppa undan mátti fáast læknaváttan ella aðra váttan fyri lógligt forfall. Noktaði viðkomandi kortini fekk hann bót 3-5 kr. Og vildi hann ikki gjalda hesa kom sakir fyri Suðuroya ting, har viðkomandi fekk dóm at gjalda.

Skuldi skjútsast við báti, skuldi skjútskaffarin eisini útvega manning. Hann skuldi boða tí bátseigara frá, sum átti fyrsta tærn at lata bát. Skjútsskaffarin fekk so nøkur oyru fyri sín ómak.

Tað var heldur ikki stuttligt at vera skjútsskaffari, tí hann varð ofta skeldaður út. Teir, sum finga skjútsboð, vildu altíð vera við, at tað var ikki aftur nú teirra tærn.

Poul Bech tók alt hetta við tolni. Hann hevði heldur ikki so nógv ímóti at taka skjútsferðir sjálvur, so slapp hann undan nevndu trupulleikum. Honum dámdi eisini væl at hitta fólk har leiðin gekk, og tey vóru øll sera blíð bæði so og so.

Kristian Djurhuus
í sýslumansbúna